

Формування фіскального простору для управління екологізацією України

Formation of Fiscal Space for the Greening Management of Ukraine

Юлія Ремига¹, Марина Тонюк¹

Yuliia Remyha, Maryna Toniuk

¹ International European University

1 Akademika Butlerova street, Kyiv, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.78-4](https://doi.org/10.22178/pos.78-4)

JEL Classification:
D81, M13, M41

Received 20.12.2021
Accepted 26.01.2022
Published online 31.01.2022

Corresponding Author:
Maryna Toniuk
tonyukkneu@ukr.net

© 2022 The Authors. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. Фіскальний простір на макроекономічному рівні має суттєвий вплив на географічний розподіл продуктивних сил і їх демографічний склад, на фінансові та інвестиційні потоки по всій країні. У контексті посилення фінансового забезпечення управління екологізацією необхідність та доцільність врахування особливостей зміни масштабів та структури фіскального простору зумовлюються основними закономірностями просторової будови держави. В дослідженні проведено аналіз: динаміки та структури інвестицій в охорону навколишнього середовища в Україні; потужностей і джерел відновлюваної енергетики; стану виконання Урядової програми «теплих кредитів»; особливостей зеленого кредитування в Україні для забезпечення подальшої екологізації.

Приклади та факти, наведені в статті, показують, що в Україні інституційні, законодавчі та економічні передумови реформування фіскального простору управління екологізацією розглядаються лише частково. Нові можливості для розвитку цього простору мають базуватися на принципах ESG: екологічність, соціальна відповідальність та управління якістю.

Ключові слова: фіскальний простір, проектне фінансування, сталий розвиток, фінансування сталого розвитку, екологізація, управління екологізацією.

Abstract. At the macroeconomic level, fiscal space significantly impacts the geographical distribution of productive forces and their demographic composition on financial and investment flows across the country. In the context of strengthening the financial support of greening management, the need and practicality of taking into account the peculiarities of changing the scale and structure of fiscal space are determined by the state's fundamental laws of spatial design. The study analyzes the dynamics and structure of investment into environmental protection in Ukraine; capacities and sources of renewable energy; the state of implementation of the government program «warm loans»; features of green lending in Ukraine to ensure further greening.

The examples and facts presented in the article show that in Ukraine, the institutional, legislative and economic preconditions for reforming the fiscal space of environmental management are considered only partially. New opportunities for developing this space should be based on the principles of ESG: environmental friendliness, social responsibility and quality management.

Keywords: fiscal space; project financing; sustainable development; financing of sustainable development; greening; greening management.

ВСТУП

Сталий розвиток є однією з найактуальніших проблем і цілей функціонування сучасного суспільства залежно від конкретних умов і

факторів розвитку певної країни чи окремої території. Термін «сталий розвиток» спочатку розглядався лише в екології, але зараз поняття значно розширилося і розглядається

як єдине гармонійне ціле в усіх сферах життя суспільства – екологічній, соціальній, економічній. Основними завданнями, які має вирішувати для сталого розвитку, є зростання чисельності населення та територіальної ресурсної бази, підвищення якості життя цього населення, ліквідація бідності. Лише за прямої взаємодії державних, регіональних та місцевих органів влади можна вирішити ці завдання.

Пандемія COVID-19 негативно вплинула на масштаби фінансового забезпечення сталого розвитку в Україні та в усьому світі. Багато проектів були відкладені або призупинені, а деякі повністю скасовані. З огляду на це проблему подальшого розвитку України можна вирішити шляхом вибору правильного інструменту її сталого розвитку, а саме здійснення ефективного менеджменту проектного фінансування.

Не викликає заперечень той факт, що екологічні кризи постійно супроводжують суспільство протягом багатьох десятиліть, а екологізація є ключовим складником сталого розвитку, тому без подолання екологічних проблем сталий розвиток неможливий. Тому формування систем управління для упередження екологічних катастроф є головною сучасною проблемою планетарного масштабу.

Проблематика сталого розвитку України та забезпечення його фінансової підтримки посідає чільне місце серед досліджень вітчизняних вчених. Так, О. Сидорович в статті [1] розглядає питання реалізації фінансового механізму держави, здатного сприяти досягненню стратегічних пріоритетів сталого розвитку держави. Вчений А. Гречко протягом останніх років проводить глибокі дослідження даної проблематики. Так в статті [2] автор проводить дослідження впливу фінансальних стимулів на сталий розвиток регіонів він досліджує своєчасність застосування інструментів фінансового мотивування господарюючих суб'єктів регіонів для забезпечення сталого розвитку регіонів. В статті [4] обґрунтовано положення, що розвиток регіонів у напрямі сталого розвитку має бути одним із головних засобів як бюджетно-податкової політики, так і самої системи регіонального державного регулювання. Вчена Ю. Єльнікова в статті [5] проводить компаративний аналіз підходів до оцінювання фінансування цілей сталого розвитку в межах державної інвести-

ційної політики в цілому та інфраструктурних цілей зокрема. Автор Л. Костирко в роботі [6] розробляє науково-методичний підхід до оцінки інвестиційної привабливості підприємств з урахуванням фінансових можливостей і результатів екологічно орієнтованої діяльності. Фахівець В. Тропіна в статті [7] ставить за мету обґрунтування пріоритетних напрямів фінансової політики України у контексті цілей і задач Порядку денного 2030. В статті Т. Єфименко [8] обґрунтовується необхідність своєчасного реагування на виклики розбалансування в народному господарстві за допомогою подальшого підвищення ефективності грошово-кредитних і податково-бюджетних регуляторних інститутів. Автор В. Романчукевич в статті [9] визначає провідну роль державної фінансової політики у забезпеченні сталого розвитку країни в умовах глобалізації.

Разом з тим, в полі наукових досліджень не приділяється достатньої уваги формуванню фінансового простору України в частині забезпечення її сталого розвитку. Дослідження з цієї тематики представлені в науковій літературі недостатньо широко: численні опубліковані роботи не зачіпають повною мірою фінансовий аспект, що зумовлює актуальність та необхідність даного дослідження.

Метою статті є дослідження процесів трансформації фінансового простору для здійснення управління екологізацією України. До основних завдань дослідження віднесено: визначення особливостей трансформації фінансового простору управління екологізацією України; аналіз напрямів забезпечення управління екологізацією України у контексті її фінансування; обґрунтування напрямів вдосконалення системи управління фінансовим простором управління екологізацією України.

Основна гіпотеза дослідження полягає у тому, що функціонування фінансового простору взагалі та проектне фінансування є необхідними специфічними інструментами, які застосовуються при здійсненні соціально-економічних заходів для досягнення цілей екологізації окремих територій і держави в цілому. При цьому топ-менеджмент України бачить у цьому ефективний інструмент контролю за цільовим використанням державних і приватних коштів для реалізації проектів у сферах екології.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фіскальний простір на макроекономічному рівні має важливий вплив на географічний розподіл продуктивних сил, фінансові та інвестиційні потоки по всій країні. Він характеризується часом і місцем дії. У контексті посилення фінансового забезпечення сталого розвитку в розрізі управління екологізацією необхідність та доцільність врахування особливостей фіскального простору зумовлюються основними закономірностями просторової будови держави. Зокрема, йдеться про розташування суб'єктів господарювання, усвідомлення того, де вони взаємодіють, поле боротьби за доступ до товарів і ресурсів, що містяться в просторі. Природу фіскального простору слід розглядати як форму функціонування фіскального середовища, в рамках якого механізми фіскальної політики можуть забезпечити взаємодію економічних суб'єктів та урядів з метою прийняття рішень, що забезпечують фіскальну стабільність в країні.

Цілі сталого розвитку все більше включаються в політику України. Це відображається у включенні окремих завдань сталого розвитку в розрізі управління екологізацією до стратегії та планових документів країни, а також деяких показників, що відображають ступінь їх досягнення, а також у формуванні цілісної та зрілої системи фіскального простору сталого розвитку України. Національні пріори-

тети включають одночасне вирішення завдань прискорення економічного та технологічного зростання та завдань у сфері охорони навколишнього середовища. Якість життя є першочерговим пріоритетом і суттю національної політики нашої країни. Поєднання фіскального простору з турботою про навколишнє середовище та соціальною відповідальністю є суттю парадигми сталого розвитку.

Одним з елементів фіскального потенціалу сталого розвитку України в розрізі управління екологізацією є забезпечення ефективного фінансування проектів з охорони навколишнього середовища нашої держави. Фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища та відтворення природних ресурсів є важливим напрямком фінансової політики України в умовах сьогодення. Незадовільний стан екологічної ситуації впливає на зростання кількості захворювань населення, на стримування економічного розвитку держави, та обумовлює необхідність застосування більш ефективних природоохоронних заходів та збільшення джерел їх фінансування. Офіційні дані Державної служби статистики свідчать про незначне інвестування коштів в проекти щодо охорони навколишнього середовища, динаміка яких відображена на рисунку 1.

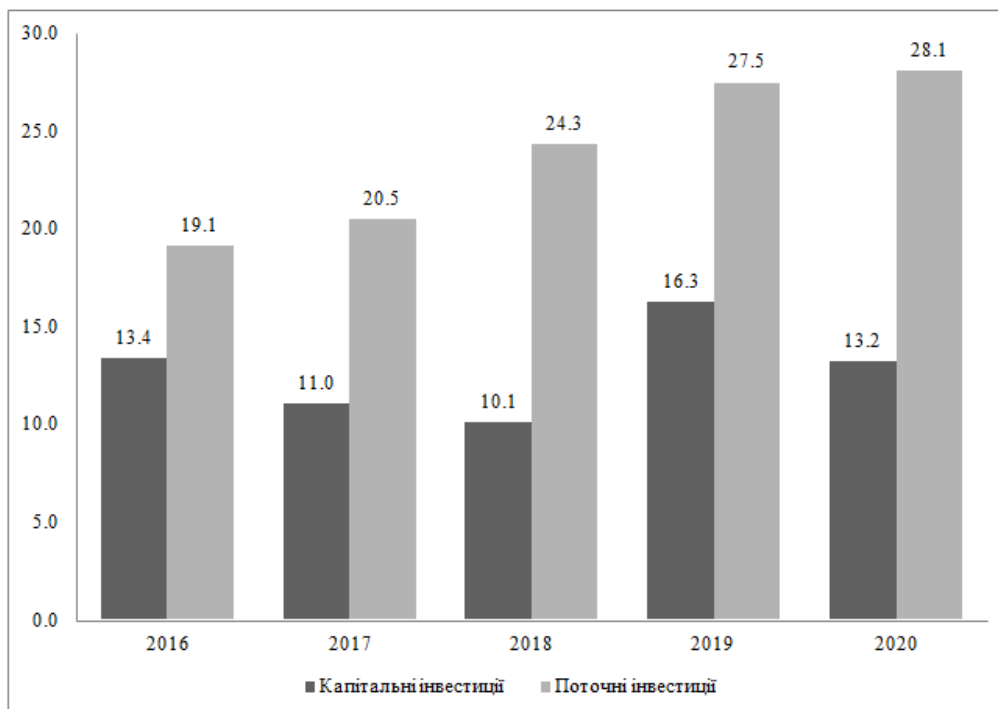

Рисунок 1 – Обсяги інвестицій в охорону навколишнього середовища в Україні за 2016-2020 рр., млрд. грн. [10]

Обсяг капітальних інвестицій в охорону навколишнього середовища за 2016-2020 рр. майже не змінився та демонструє скорочення з 13,4 млрд грн. в 2016 р. до 13,2 млрд грн. в 2020 р. (на 1,13%). Обсяг поточних інвестицій в охорону навколишнього середовища зріс з 19,1 млрд грн. в 2016 р. до 28,1 млрд грн. в 2020 р. (на 47,1%). Незважаючи на збільшен-

ня обсягів поточних інвестицій в охорону навколишнього середовища, воно є недостатнім та потребує збільшення.

Проаналізуємо також структуру капітальних інвестицій в охорону навколишнього середовища в Україні за 2016-2020 рр., що наведена на рисунку 2.

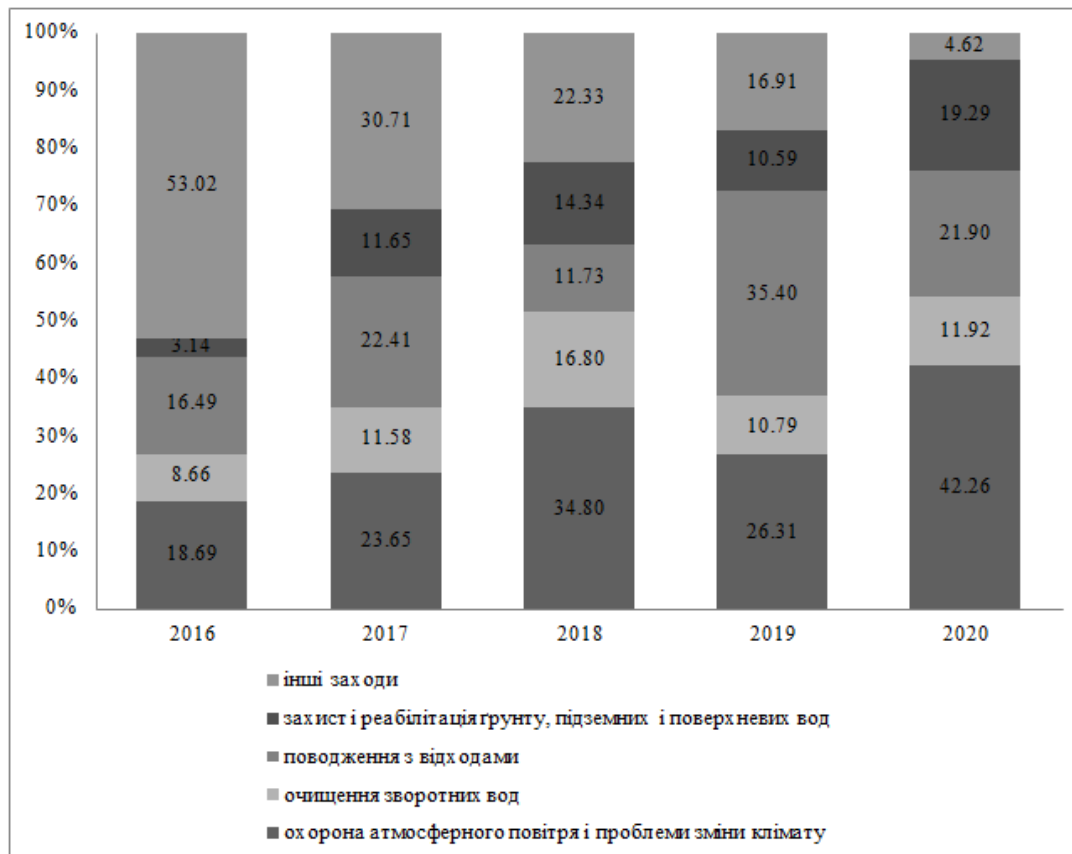

Рисунок 2 – Структура капітальних інвестицій в охорону навколишнього середовища в Україні за 2016-2020 рр. [10]

Найбільшу частку в структурі капітальних інвестицій на охорону навколишнього середовища в Україні в 2020 р. займають видатки на охорону атмосферного повітря, частка яких становить 42,26%; видатки на поведження з відходами (21,9%); видатки та захист та реабілітацію ґрунту (19,29%).

Нові виклики, що стоять сьогодні перед країною та світом, залишають все менше часу для реальної реалізації поставлених цілей. З огляду на це, Україна обрала так званий «безпрограшний» шлях, який включає забезпечення соціально орієнтованого економічного зростання та зменшення шкідливих викидів, економне використання природних ресурсів та розвиток маловідходних виробництв. Екологічні вимоги, оголошені сьогодні як «зеле-

ні» економічні принципи, визначають «технічний коридор» для інноваційних проривів і модернізації вітчизняного виробництва для забезпечення довгострокового успішного розвитку не лише в інтересах сьогодення, а й майбутніх поколінь. Внесок України в забезпечення сталого глобального розвитку обумовлений значними можливостями країни в сфері екологічних послуг, про що свідчить роль лісів, боліт та інших природних об'єктів у глобальних екосистемах, позиціонування країни як екологічного донора.

В рамках дослідження фіскального простору сталого розвитку варто також провести аналіз вагомості капітальних інвестицій в охорону навколишнього середовища в загальних видатках зведеного бюджету України (рисунок 3) та у ВВП (рисунок 4).

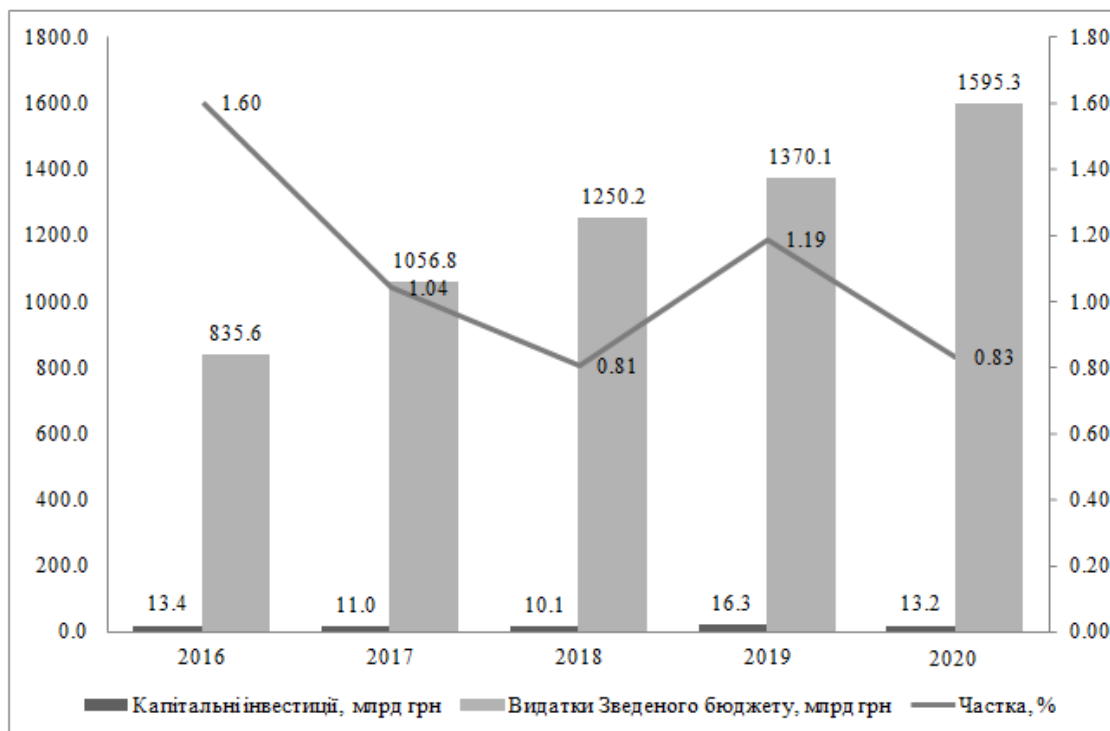

Рисунок 3 – Частка капітальних інвестицій в охорону навколишнього середовища у видатках Зведеного бюджету України за 2016-2020 рр. [10]

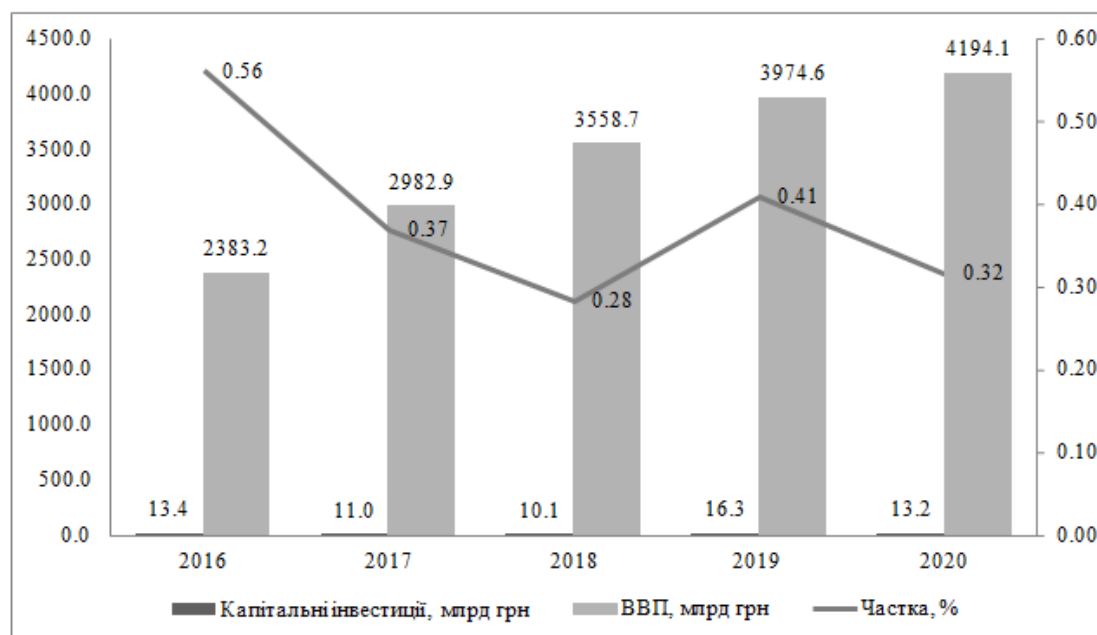

Рисунок 4 – Частка капітальних інвестицій в охорону навколишнього середовища у ВВП України за 2016-2020 рр. [10]

Частка капітальних інвестицій в охорону навколишнього середовища знаходиться на критично низькому рівні та скорочується з 1,6% в 2016 р. до 0,83% в 2020 р, що свідчить про недостатність уваги, котра приділяється охороні навколишнього середовища в Україні. Така тенденція обумовлюється характе-

ром використання природно-ресурсних платежів. Окрім цього, заплановані обсяги інвестицій в охорону навколишнього середовища значно менші за аналогічні показники у розвинених країнах.

Співвідношення інвестицій на охорону навколишнього середовища та ВВП є показни-

ком екологічної безпеки країни, середнє значення якого у зарубіжних країнах коливається від 3% до 7%. В нашій країні це співвідношення знаходиться на низькому рівні та скорочується з 0,56% в 2016 р. до 0,32% в 2020 р. Це свідчить про низьку екологічну безпеку України.

Необхідність сталого розвитку нашої країни шляхом економічного зростання в поєднанні з розвитком соціальної та екологічної складових суспільного життя, вимагає формування нової державної політики. У діючій Стратегії до 2030 року [11] поставлена мета національної державної економічної політики України, котра полягає у досягненні оптимального стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку. Збільшення використання енергії з відновлюваних джерел та альтернативних видів палива вважається важливою частиною описаної стратегії. Потужність джерел відновлюваної енергетики в Україні за 2016-2020 роки наведено в таблиці 1.

тегії до 2030 року [11] поставлена мета національної державної економічної політики України, котра полягає у досягненні оптимального стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку. Збільшення використання енергії з відновлюваних джерел та альтернативних видів палива вважається важливою частиною описаної стратегії. Потужність джерел відновлюваної енергетики в Україні за 2016-2020 роки наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Потужності джерел відновлюваної енергетики в Україні за 2016-2020 роки [10]

Джерела	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Приріст, %
	Потужність, МВт					
Вітрова енергія	426	438	465	533	1171	174,65
Сонячна енергія	432	531	742	1388	4926	1040
СЕС домогосподарств	2	17	51	157	401	19900
Малі ГЕС	87	90	95	99	115	31,034
Біомаса	35	39	39	52	75	111,43
Біогаз	17	20	34	46	97	464,71
Встановлена потужність	999	1135	1426	2275	6788	578,58

У 2020 р. в Україні загальна потужність «чистої» електроенергетики збільшилась до 6,78 ГВт – у 3 рази в порівнянні з 2019 р. Це дозволяє щорічно виробляти понад 8,4 млрд. кВт/рік електроенергії, забезпечувати електроенергією понад 3,3 млн. домогосподарств та зменшити шкідливі викиди в атмосферу. До 2035 р. в Україні планується виробляти 25% електроенергії з відновлюваних джерел енергії.

Важливою складовою фінансового простору сталого розвитку в Україні є зелене кредитування, що лише починає свій розвиток. З метою стимулювання енергоефективності та енергозбереження в жовтні 2014 року була запроваджена Урядова програма «теплих кредитів» [12], стан виконання якої станом на 2020 рік наведений у таблиці 2.

Таблиця 2 – Стан виконання Урядової програми «теплих кредитів» в Україні за 2020 рік [12]

Область	Регіональні програми здешевлення «теплих» кредитів		
	обсяг фінансування програми, тис. грн.	кількість позичальників, що отримали компенсацію, осіб	сума компенсації, тис. грн.
Донецька	500	174	435,2
Житомирська	4000	648	2113,3
Івано-Франківська	1200	1	9,1
Кіровоградська	1000	21	944
Львівська	18000	2219	7048
Миколаївська	1300	27	1300
Полтавська	2000	2748	1997,8
Рівненська	3000	7695	2190
Сумська	519	573	-
Тернопільська	2000	0	0

Область	Регіональні програми здешевлення «теплих» кредитів		
	обсяг фінансування програми, тис. грн.	кількість позичальників, що отримали компенсацію, осіб	сума компенсації, тис. грн.
Черкаська	250	0	0
Чернівецька	300	93	245,6
Чернігівська	984	634	984
Разом	780000	15030	289400

Обсяг фінансування програми в 2020 р. становив 780 млн. грн. В 2020 році загальна сума компенсацій за «теплі» кредити становила 289,4 млн. грн., або 37,1% від запланованих. Причинами, що перешкоджають реалізації програми здешевлення «теплих» кредитів, є: низька фінансова спроможність окремих громад; недостатнє розповсюдження необхідної інформації; відсутність необхідного соціального капіталу громад.

Екологічні проекти та зелені інвестиції необхідні та надзвичайно важливі для подальшого сталого розвитку будь-якої країни. До прикладу, ПАТ «Ощадбанк» [13] та ПАТ «Укргазбанк» [14] пропонують кредити на придбання сонячних електростанцій в рамках програм зеленого кредитування. ПАТ «Прокредитбанк» фінансує інвестиції, що мають чистий позитивний вплив на довкілля, за допомогою зелених кредитів (рисунок 5).

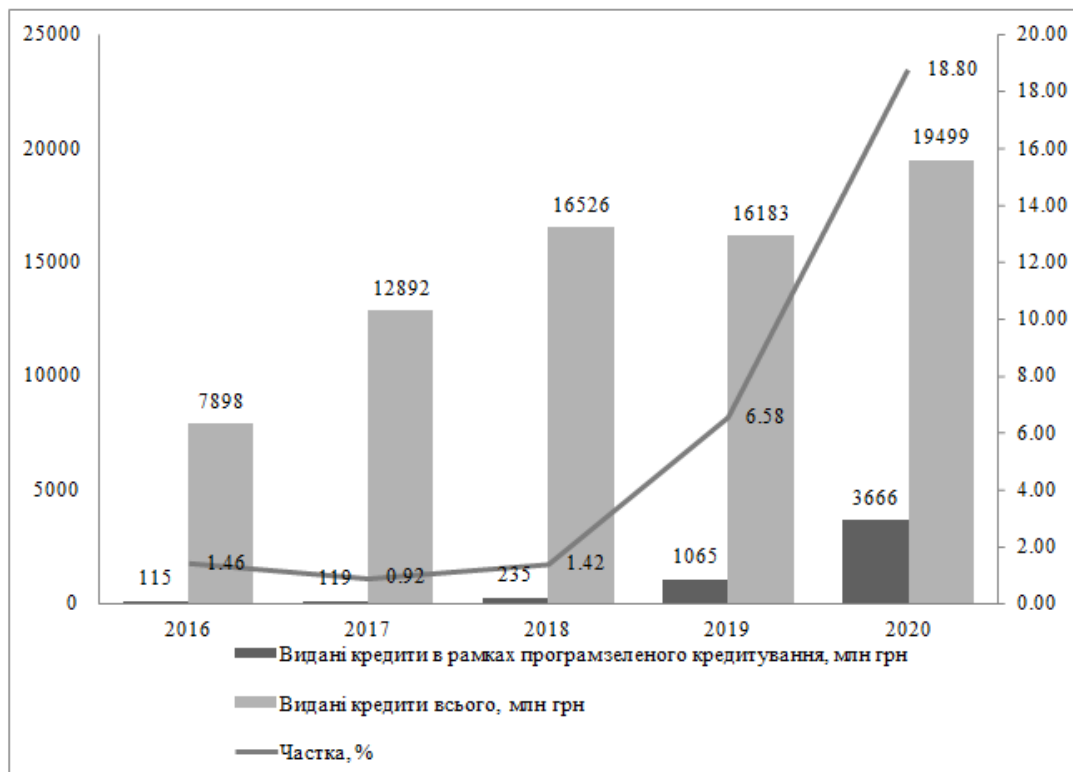

Рисунок 5 – Динаміка виданих кредитів в рамках програм зеленого кредитування ПАТ «Прокредитбанк» за 2016-2020 роки [15]

З рисунку 5 бачимо, що обсяг виданих кредитів в рамках програм зеленого кредитування ПАТ «Прокредитбанк» почав суттєво зростати з 2019 р. В 2020 р. частка зелених кредитів складає 18,8% від загального кредитного портфелю ПАТ «Прокредитбанк». Для подальшого розвитку зеленої банківської індустрії в нашій країні необхідно вжити правових,

організаційних, інформаційних та фінансових заходів, аби всі зацікавлені в зелених кредитах могли досягти економічних та екологічних цілей в контексті сталого розвитку.

Екологічні податки у світі стають важливим економічним інструментом екологічного регулювання в рамках фіскального простору

сталого розвитку. Метою екологічного оподаткування в Україні виступає зниження обсягів викидів у навколишнє середовище; забезпечення мобілізації коштів на охорону на-

вколишнього середовища. Обсяги надходження до Зведеного бюджету України від екологічного податку наведено на рис.6.

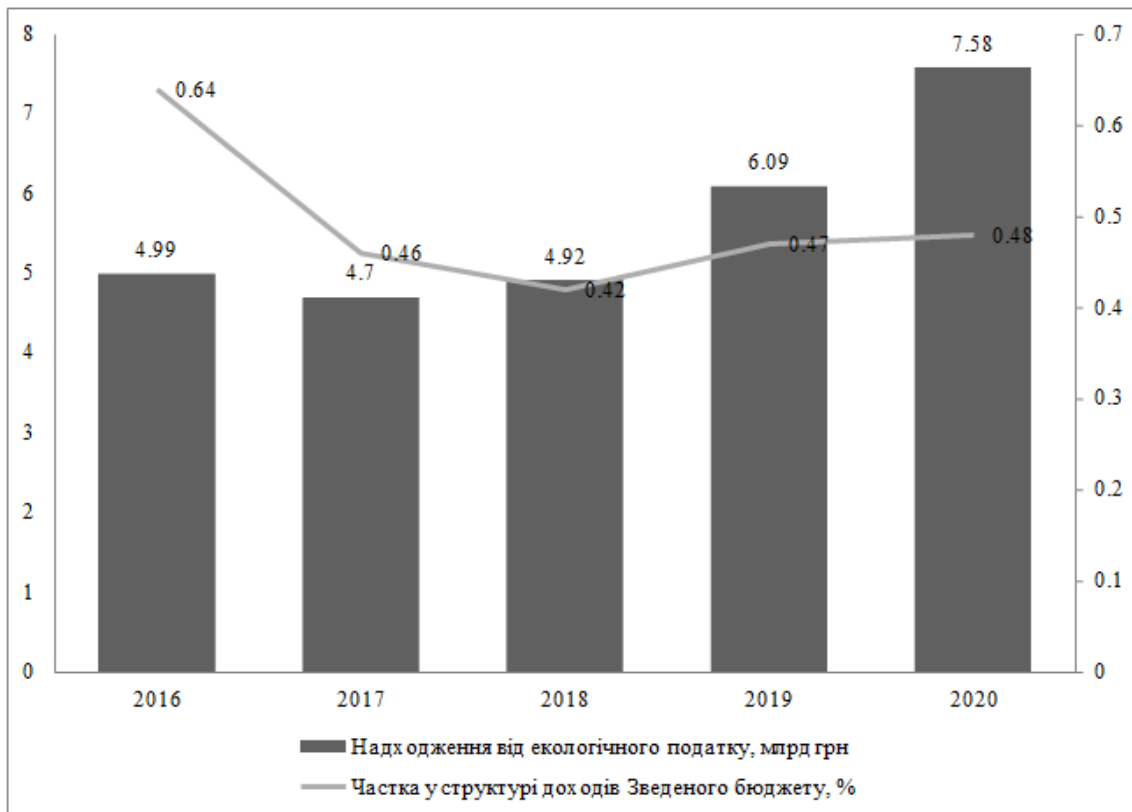

Рисунок 6 – Обсяги надходження до Зведеного бюджету від екологічного податку в Україні за 2016-2020 роки

Впровадження екологічного податку не призвело до суттєвих скорочень обсягів викидів, а обсяги надходжень до державного бюджету від екологічного податку не покривають втрати від погіршення стану навколишнього середовища.

25 листопада 2021 року Національний банк презентував комплексне бачення побудови та майбутнього сталого розвитку фінансового сектору в Україні – Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року [16]. Політика НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року – це комплексний документ, завдяки якому учасники фінансового ринку зможуть урахувати цілісне бачення НБУ у своїх планах на наступні роки та заздалегідь підготуватися до обговорення і впровадження майбутніх регуляторних змін. Завдяки розробленню та подальшій імплементації Політики НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до

2025 року Україна примножить можливості скористатися цим потенціалом.

ВИСНОВКИ

Факти, наведені в статті, показують, що в Україні інституційні, законодавчі та економічні передумови аспекти реформування фінансового простору для сталого розвитку розглядаються лише частково. Нові можливості для розвитку цього простору в Україні мають базуватися на принципах ESG: екологічність, соціальна відповідальність та управління якістю. Необхідність сталого розвитку України в розрізі управління екологізацією зумовлена глобальною загрозою деградації навколишнього середовища, нестабільною світовою економічною ситуацією, низькими соціально-економічними показниками країни, слабкою інноваційною діяльністю, а отже, і розвитком економіки країни. Загалом, перехід України

до сталого розвитку може бути здійснений лише шляхом забезпечення такого розвитку в усіх регіонах та трансформації фіскального простору. Перехід до моделі сталого територіального розвитку передбачає створення

умов та використання механізмів, за яких не руйнується природна основа такого розвитку та зберігається та відтворюється середовище, придатне для існування людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Sydorovych, O. (2017). Rol podatkovykh elementiv fiskalnoho mekhanizmu v dosiahnenni zavdan staloho ekonomichnoho rozvytku [The role of tax elements of the fiscal mechanism in achieving the goals of sustainable economic development]. *Skhid*, 4, 17- 25 (in Ukrainian)
[Сидорович, О. (2017). Роль податкових елементів фіскального механізму в досягненні завдань сталого економічного розвитку. *Схід*, 4, 17- 25].
2. Hrechko, A. (2018). Vplyv fiskalnykh stymuliv na stalyy rozvytok rehioniv [The impact of fiscal incentives on sustainable development of regions]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu*, 36, 94- 99 (in Ukrainian)
[Гречко, А. (2018). Вплив фіскальних стимулів на сталий розвиток регіонів. *Вісник Приазовського державного технічного університету*, 36, 94- 99].
3. Hrechko, A. (2018). Fiskalni stymuly ta motyvy yak skladovi zabezpechennia staloho rozvytku rehioniv [Fiscal incentives and motives as components of sustainable development of regions]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, 18, 6-11 (in Ukrainian)
[Гречко, А. (2018). Фіскальні стимули та мотиви як складові забезпечення сталого розвитку регіонів. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*, 18, 6-11].
4. Hrechko, A. (2019). Svitovyi dosvid fiskalnoho stymuliuvannia innovatsiinoi diialnosti dlia zabezpechennia staloho rozvytku rehioniv [World experience of fiscal stimulation of innovation to ensure sustainable development of regions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 24(1), 116-119 (in Ukrainian)
[Гречко, А. (2019). Світовий досвід фіскального стимулювання інноваційної діяльності для забезпечення сталого розвитку регіонів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 24(1), 116-119].
5. Yelnikova, Yu. (2020). Otsiniuvannia investytsiinoho rozryvu u finansuvanni tsilei staloho rozvytku [Assessing the investment gap in financing sustainable development goals]. *Ekonomichnyi prostir*, 156, 77-81 (in Ukrainian)
[Єльнікова, Ю. (2020). Оцінювання інвестиційного розриву у фінансуванні цілей сталого розвитку. *Економічний простір*, 156, 77-81].
6. Kostyrko, L. (2021). Finansove zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstv v umovakh ekonomiko-ekolohichnykh imperativ [Financial support for sustainable development of enterprises in terms of economic and environmental imperatives]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, 4, 87-98 (in Ukrainian)
[Костирко, Л. (2021). Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах економіко-екологічних імператив. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 4, 87-98].
7. Tropina, V. (2020). Priorytety finansovoi polityky Ukrainy u konteksti tsilei i zadach staloho rozvytku [Priorities of Ukraine's financial policy in the context of goals and objectives of sustainable development]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, 45, 217-223 (in Ukrainian)
[Тропіна, В. (2020). Пріоритети фінансової політики України у контексті цілей і задач сталого розвитку. *Економічний вісник університету*, 45, 217-223].
8. Yefymenko, T. (2020). Transformatsii finansovoho upravlinnia i stalyy rozvytok natsionalnoi ekonomiky [Transformations of financial management and sustainable development of the national economy]. *Ekonomika Ukrainy*, 7, 5-13 (in Ukrainian)

- [Єфименко, Т. (2020). Трансформації фінансового управління і сталий розвиток національної економіки. *Економіка України*, 7, 5-13].
9. Romanchukovych, V. (2020). Rol derzhavnoi finansovoi polityky staloho rozvytku v umovakh hlobalizatsii [The role of public financial policy of sustainable development in the context of globalization]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, 1, 197-200 (in Ukrainian)
[Романчукевич, В. (2020). Роль державної фінансової політики сталого розвитку в умовах глобалізації. *Науковий погляд: економіка та управління*, 1, 197-200].
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2022). Pro sluzhbu [About]. Retrieved January 1, 2022, from <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
[Державна служба статистики України. (2022). Про службу. Актуально на 01.01.2022. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>].
11. Pro Osnovni zasady (stratehiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku [On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030] (Ukraine), 28.02.2019, No 2697-VIII. Retrieved January 1, 2022, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (in Ukrainian)
[Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року (Україна), 28.02.2019, №2697-VIII. Актуально на 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>].
12. Derzhavne ahentstvo z enerhoefektyvnosti ta enerhozberezhennia Ukrainy. (2022). *Derzhavna pidtrymka enerhozberezhennia - prohrama «teplykh kredytiv»* [State support for energy saving - the program of "warm loans"]. Retrieved January 1, 2022, from <https://sae.gov.ua/uk/consumers/tepli-kredyty> (in Ukrainian)
[Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. (2022). *Державна підтримка енергозбереження - програма «теплих кредитів»*. Актуально на 01.01.2022. URL: <https://sae.gov.ua/uk/consumers/tepli-kredyty>].
13. Oshchadbank. (2022). Pro bank [About]. Retrieved January 1, 2022, from <https://www.oschadbank.ua> (in Ukrainian)
[Ощадбанк. (2022). Про банк. Актуально на 01.01.2022. URL: <https://www.oschadbank.ua>].
14. Ukrhazbank. (2022). Pro bank [About]. Retrieved January 1, 2022, from <https://www.ukrgasbank.com> (in Ukrainian)
[Укргазбанк. (2022). Про банк. Актуально на 01.01.2022. URL: <https://www.ukrgasbank.com>].
15. Prokredytbank. (2022). Pro bank [About]. Retrieved January 1, 2022, from <https://www.procreditbank.com.ua> (in Ukrainian)
[Прокредитбанк. (2022). Про банк. Актуально на 01.01.2022. URL: <https://www.procreditbank.com.ua>].
16. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2021). Polityka shchodo rozvytku staloho finansuvannia na period do 2025 roku [Sustainable financing policy for the period up to 2025]. Retrieved January 1, 2022, from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku> (in Ukrainian)
[Національний банк України. (2021). *Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>].